

Alman Bakış Açısından Pisa Araştırma Sonuçları

Prof. Dr. Michael Krapp

Önceki konuşmaları ve tartışmaları dinledim ve bilgilendim; ben de PISA'nın sonuçlarını Almanya açısından dile getirerek bu tartışmalara özel bir katkıda bulunabilmeyi umuyorum.

PISA araştırması (15 yaşındaki öğrencilerle yapılan anket) bağlamında meslek okullarına ve yüksek öğrenime değinmeyecek, sadece genel eğitim veren okullarla kısıtlı tutacağım konuşmamı.

Sayın başkan, 1999- 2004 yılları arasında Eğitim Bakanı olarak Freistaat Thüringen'de bu tür okullardan sorumlu olduğumu söyledi. Bu dönem PISA'nın en güncel olduğu dönemdi. Çünkü hem PISA-2000'nin ana raporu, hem de PISA-2003 ek raporu benim görev dönemimde oluştu. Ayrıca 16 eyaletin bu uluslar arası araştırmayı ulusal düzlemde daha fazla soru sorarak genişlettiklerine ve böylece PISA-E ile eyaletler arasında bir karşılaştırma yapmak imkanı doğduğuna da işaret etmek istiyorum.

"Haziran 2002'de PISA-E'nin ulusal ek araştırması yayınlandığında Thüringen yetkili bakanı olarak şu yorumu yapmıştım: "Hayal kırıklığı yaratan, sadece Almanya'nın uluslararası yeterlilik sıralamasındaki yeri değil, aynı zamanda Almanya'daki eyaletlerinin de sıralamada yoğun biçimde aynı yerlerde bulunmaları."

Almanya'nın, araştırmaya katılan 31 ülke arasında 21. sırada yer aldığını gösteren PISA 2000 temel raporu o zaman bu yorumu yapmama neden olmuştu. Yorumumu takiben PISA 2003 raporuyla Almanya'nın katılımcı ülkeler arasında en iyi ihtimalle ortalarda yer aldığı kesinleşti.

Bu sonuçlar Alman kamuoyunda büyük yankı buldu. Bugüne kadar okul konusunda yapılan en büyük uluslar arası araştırmanın sadece bu etkisi bile Almanya açısından harcanan çabanın haklı olduğunu gösteriyor. PISA 2000, PISA-E ve PISA 2003'ün raporlarının ortaya konmasıyla birlikte önemli sonuçları olan sürekli bir değerlendirme süreci başladı.

Araştırmaların en önemli sonuçlarından biri, Almanya'da uzun yıllar tartışmalara hakim olan sistemin yapısının nihayet geri planda kalmasıydı. Etkili bir eğitim sisteminin parçalı ve bölünmüş mü yoksa tek biçimde, tek örnek mi olması gerektiği tartışması, nesnel kriterlerin yokluğu nedeniyle giderek ideolojik bir tartışmaya dönüşmüştü. PISA 2000, okul sisteminin yapısı ve yeterlilik sonuçları arasında uluslararası boyutta bir bağlantı olmadığını gösterdi.

Bu nedenle anayasanın verdiği görev uyarınca Almanya'da eğitim politikalarının tek yetkilisi olan 16 eyaletin eğitim bakanları, 2001 yılında hızla yapılması gereken konular üzerinde anlaşmaya vardılar:

- Okul öncesi eğitimde dil becerisinin iyileştirilmesi için alınacak önlemler,
- İlkokulda okuma becerisinin iyileştirilmesi için alınacak önlemler,
- Özellikle göçle gelmiş olan mağdur öğrencilerin entegrasyonu için alınacak önlemler,

- Eğitim standartları ve sonuçlara bağlı değerlendirme bazında okullarda kalitenin garantilenmesine yönelik önlemler,
- Öğretmenlerin yöntem ve öngörü konusundaki becerilerini iyileştirmeye yönelik önlemler,
- Okul ve okul dışı tam günlük aktivitelerinin geliştirilmesine ve öğrencilerin teşvik edilmesine yönelik önlemler.

Daha önce değindiğim gibi, PISA araştırmaları sonucu sistemin yapısı üzerine yapılan tartışmalar geri planda kalırken, yeni bir temel tartışma gündeme geldi. Soru, bu alanların 16 eyaletin eğitim bakanları tarafından mı, yoksa Federal Devlet'te merkezi bir eğitim bakanlığı tarafından mı biçimlendirilmesi gerektiği idi. Anayasa uyarınca bu görev eyaletlere düşmesine rağmen, Federal Hükümet süreci etkilemeye çalıştı ve özellikle tam günlük aktivitelerde bir yatırım programı ortaya attı. Eyaletlerde ise tüm partiler eğitim konusundaki yetkilerini muhafaza etmekte direndiler; ancak Federal Devlet'ten sağladıkları finans kaynaklarından da vazgeçemediler. Ben Thüringen için Federal Eğitim Bakanı'yla Federal Devlet'in finansal destekle ilgili ilkelerinin tam gün konseptine uyumlu hale getirilmesi konusunda bizzat pazarlık yaptım.

Böylece Thüringen'de ilkokulda (1-4. sınıflar arasında) okul sonrası etüt için ve "Regelschule" ve "Gymnasium"da (5-10. sınıflar arasında) okul içi gençlik aktiviteleri için finansal kaynak sağlanmış oldu. Etüt ve okul içi gençlik aktiviteleri, daha önce sözü geçen okul ve okul dışı tam günlük aktivitelerin geliştirilmesine ve öğrencilerin teşvik edilmesine yönelik önlemlerin alınmasının tipik bir Tübingen versiyonu.

Bu örnekte, Almanya'da her yerde geçerli olan 4 yıllık ilkokuldan sonra, ya "Regelschule"yle (5-10. sınıf) ya da "Gymnasium"la (5-12. sınıf) devam eden Thüringen'deki ikili eğitim sistemi açıkça ortaya çıkıyor. Diğer eyaletlerde ise üçlü ya da bütüncül okul sistemleri mevcut.

Bu sistemler Eğitim Bakanları Sürekli Konferansında kararlaştırılan ve tanımlanan bütüncül bir mezuniyetle uyumlu hale getiriliyor. Thüringen'de "Realschule" ve "Hauptschule" mezuniyetleri "Regelschule"de gerçekleşiyor. Örneğin Bavyera'da mezuniyet "Realschule" ve "Haupt-schule"de ayrı ayrı yapılıyor. Thüringen'de "Gymnasium"da "Abitur" 12. yıldan sonra, Schleswig-Holstein'de ise 13. yıldan sonra. Ancak tüm eyaletlerde 12. yıldan sonra "Abitur" yapma eğilimi gözlemleniyor. PISA'nın sonuçları ışığında bu farklılıklar üzerine eyaletler arasında tartışma çıkması çok doğal. "Merkeziyetçilik" taraftarları, eyaletlerin bağımsızlığının Alman eğitim sisteminde bir parçalanmışlığa, dağınıklığa yol açtığını ve bunun da kalitenin düşmesine neden olduğunu düşünüyor. "Federalizm" yandaşları ise, kaliteye ancak rekabetle ulaşılabileceğini, bu nedenle eyaletlerin yetkilerinin muhafaza edilmesini ve Almanya'da eğitimde bütünlüğün Eğitim Bakanları Konferansı'ndaki sözleşmelerle sağlanması gerektiğini söylüyorlar.

Aslında PISA-E araştırması "federalistlerin" söylediklerini haklı çıkarıyor, çünkü Almanya'da eyaletler arasındaki niteliksel farklar çok büyük ve bu durum PISA-2000 araştırmasının tüm uluslar arası sonuçlarını da etkiliyor. Biz Thüringen olarak PISA'nın uluslar arası sıralamasında 4. sırada yer alarak, 16 eyalet arasındaki rekabetin sürmesi yolundaki çizgimizi sürdürmekte cesaretlendik. Ben yetkili bakan olarak yine de eyaletler arasında daha yoğun bir uyum için çalıştım; çünkü okula giden çocukları olan aileler başka bir eyalete taşındıklarında hoş olmayan uyum sorunları yaşıyor sıklıkla.

Burada Eğitim Bakanları Konferansının oy birliği prensibine dayalı olarak karar verdiğini ve bunun da sık sık asgari bir uzlaşmadan başka çare bırakmadığını ve bunun ötesinde bu kararların hukuki bir bağlayıcılığı olmadığını bilmek gerekiyor. Önemli ortak değerler konusunda bağlayıcılığın 16 eyaleti kapsayan bir eyaletler arası antlaşmayla yasal zemine taşınması yönündeki önerim, çoğunluk tarafından benimsenmedi şimdiye dek maalesef. Biz Thüringen’de buna rağmen diğer eyaletlerle anlaşarak yukarıda adı geçen alanları saptadık. Konuşmamın bundan sonraki bölümünde bu alanlara değineceğim.

PISA-2000’nin Alman öğrencilerde saptadığı okuma alışkanlığının yetersizliği, ulusal PISA-E’nin sonuçlarına göre (eski Demokratik Almanya’nın diğer yeni eyaletlerinde de olduğu gibi) maalesef Thüringen için daha yoğun olarak geçerli. “Eski” ve “yeni” eyaletler arasındaki farklılıklar üzerine uzun uzun tartışmak mümkün; gerçi 40 yıllık ayrı yaşanmış bir tarih de önemli bir rol oynuyor tabii burada. Biz her halükarda “Okuma Zevki” başlığıyla, okuma alışkanlığını eğitimin temel ögesi olarak kamuoyundaki tartışmanın merkezine taşıyacak bir girişim başlattık.

PISA Konsorsiyumu’nun ilk araştırmanın merkezine okuma alışkanlığını koyması ve yeni ampirik yöntemlerle bunun ölçülebilirliğini artırması çok faydalı oldu. Elektronik medya çağında okumanın temel ve zaman ötesi önemini vurgulamak için geç bile kalınmıştı. Metinlerin önemini gösteren bir başka nokta da, bir medya olarak yinelenme özelliği, yani bir üst metin olarak düşünülebilecek tüm ifadeleri – metinlerin kendilerini de- betimleyebilmesidir.

Ayrıca bu özellik, formel metinlerin otomatik olarak okunması ve yorumlanmasından başka bir şey olmayan yeni dijital medyaların zaferinin önemli bir koşuludur.

Değindiğim enformatik alanın (mesleğimi maalesef gizli tutamıyorum) ötesinde okumanın sadece bilgi değil, aynı zamanda değerlerin aktarımı için de önemine değinmek istiyorum; değerlerin aktarımında çağrışım, soyutlama ve yansıtma kaçınılmazdır.

Bu bütüncül eğitim yaklaşımının gerçekleşmesi için evrensel bir entel-ektüel araç olarak yazıdan daha uygun bir araç yoktur. İnsan yazı olmadan bilginin mekansal ve zamansal sınırlarını nasıl aşabilir, başka insanların hikayelerine nasıl ulaşabilirdi? İşte bu nedenle okuma yeterliliği aynı zamanda bir sosyal ve demokratik yeterlilik olma özelliğine sahip. Metinlerin etkili okunması gelişmiş bir dil hassasiyeti üzerine inşa edilir ve bu hassasiyet okul öncesi dönemde gelişir. İşte bu nedenle “dil yeterliliği” konusunda yoğunlaştık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde bulunan okul öncesi eğitimi, okul eğitiminden sorumlu Eğitim Bakanlığına entegre ettik.

Altı yaşının altındaki çocukların aile ortamında özgürce oynamalarını engellemeden, bu dönemde dil yeterliliklerini belli bir hedefe yönelik olarak destekledik. Bunu çocuk yuvalarında yapmak kolay. Veli ve ilk-okul öğretmenlerini de bu sürece katmak gerekiyor. Thüringen’de okul öncesi dönemdeki çocukların % 90’ının yuvaya gidiyor olması işimizi kolaylaştırıyor.

Okul öncesi eğitimden ilkökula başarılı bir geçiş, eğitim hayatında ilerdeki başarıları da tetikleyebiliyor. Çünkü tam da bu dönemde çocukların farklı şekilde yönlendirilmesi gereken güçlü ve güçsüz yönleri ortaya çıkıyor. Thüringen’de uzun yıllar bu geçiş noktasında normal bir okul ve (özürlüler için) özel bir okul arasında tercih yapılması normaldi.

PISA’nın sonuçlarının önemli bir göstergesi de, yeni ve esnek bir okula başlama dönemi tanımlaması. Bu tanım önce tüm öğrencilerin bütüncül bir eğitime tabi tutulmasını öngörüyor. Eğitim ve öğretimin ilk yılında velilerle birlikte öğrencinin 1. ve 2. sınıfı

normal biçimde iki yılda mı, yoksa özel bir ders programıyla 3 yılda mı tamamlayacağına karar veriliyor. İstisnai durumlarda sadece bir yıllık bir süre de mümkün. Öğrencinin, ilk üç yılda beklenen başarı gösterilmediği takdirde özel bir okula gitmesi kaçınılmaz oluyor.

Bu önlemlerle Thüringen’de, PISA-E araştırmasında Almanya’daki diğer eyaletlerle karşılaştırdığımızda oldukça iyi bir durumda olmamıza rağmen, yine de en zayıf öğrencilerin sayısını azaltmak istiyoruz. Bu umudumuzun tek nedeni, zayıf öğrencilere daha çok vakit ayrılacak olması değil sadece; önemli olan, klasik anlamda “sınıfta kalmayacak” olmaları ve özel organizasyonlarla, hızla ilerleyen okul arkadaşlarıyla sosyal ilişkilerini birden kaybetmemeleri.

Bu uygulamayı gerekli kılan bir başka nokta da, son yıllarda okula başlayanlar arasında eğitim durumları itibarıyla, özel okullara yönelmeyi ciddi biçimde arttıran bir farklılaşmanın oluşması. Bu olgu yukarıda tanımlanan okul öncesi dönemle ilgili çabaların ne kadar önemli olduğunu altını çiziyor bir kez daha.

Özellikle PISA- 2003’ün tamamlayıcı araştırmasında Thüringen için matematik ve fen bilimlerinde ortalamaların üstünde bir yeterlilik sonucu çıkmış olması çok sevindirici; ancak şaşırtıcı olan bu ulusal bazdaki sonuca katkısı olanların, 15 yaşındaki “Gymnasium” öğrencilerinden ziyade, onların yaşlıları olan “Regelschule” öğrencilerinin olması. Oysa biz bunun tam tersi olacağını umuyorduk. Bunun bir nedeni olarak “Regelschule”de 15 yaşındaki öğrencilerin o dönemde bitirme sınavlarına hazırlanıyor olmaları, “Gymnasium” öğrencilerinin ise henüz “Abitur” sınavını düşünmedikleri saptandı. Yine “Regelschule”deki ders konularının iyi veya kötü pratiğe yönelik olması da bu sonucu etkilemiş olabilir.

Bu arada –tek neden bu olmasa da- Thüringen’de “Gymnasium” öğrencilerine 10. sınıfta zorunlu ara sınav konulmuş olması da bir etken. Etkilerini PISA- 2006’da ya da onu takip eden araştırmalarda göre-

ceğiz. Her halükarda Thüringen’de Gutenberg katliamının – hatırlayacaksınız, 16 Nisan 2002’de Erfurt’lu bir öğrenci insanları öldürmüştü - “Abitur”da başarısız olmanın kamuoyunda yarattığı korku bariyerini ortadan kaldırdığını söyleyebiliriz. Çünkü artık bizde “Abitur” sınavına ancak 10. sınıftaki ara sınavı yapan ve böylece “Realschule” mezuniyetine denk bir mezuniyete hak kazananlar girebiliyor. Yani Thüringen’de bir “Gymnasium” öğrencisi 12 yıllık eğitimden sonra “Abitur” yapmazsa mezun olamıyor. “Gymnasium”un 10. sınıfındaki bu ara sınav tamamen eyalet bazında bir sınav, diğer eyaletler için bağlayıcı değil. Ancak bağlayıcı olan tüm Almanya’da 10. sınıftaki öğrencilerin aynı eğitim düzeyinde olmaları zorunluluğu. PISA 2000’in en hayırlı şok etkilerinden biri de, 16 eyaletin 2002 yılında nihayet eşit bir eğitim standardına ulaşmış olması. Bu, daha önce değindiğim ideolojik tartışmalardan ötürü uzun yıllar mümkün olmamıştı.

Bu arada adım adım, ders ders, sınıf sınıf eşit bir eğitim standardı getiriliyor. Hatta 16 eyalet bu standardın geliştirilmesi ve değerlendirilmesi için ortak bir enstitü kurulması konusunda anlaşmaya vardı. Bu enstitünün Humboldt Üniversitesine bağlı olması, bilimsel özerkliğinin, öğretmenlerin de enstitüye dahil edilmesi ise, pratiğe yakınlığının güvencesi.

Bu yapı bir taraftan da federal bir devlette çeşitliliğe rağmen merkezi bir yönlendirme olmadan gerekli bütünlüğün sağlanabileceğinin iyi bir örneğini oluşturuyor.

Bu standartların pratikteki denetimi şimdiye kadar yine tek tek eyaletler tarafından yapıldı. Bitirme sınavı olan sınıflarda bitirme notları eğitim standardını ölçmede doğal bir indikatör; çünkü sınav soruları bu standartlara yönelik doğal olarak. Bu nedenle de eyaletler arasında gerçekçi karşılaştırmalar yapmak mümkün oluyor.

Biz Thüringen’de daha da ileriye gittik. Şu anda Bavyera’yla birlikte her türlü okulun 3. ve 6. sınıflarında Almanca ve matematik derslerinde eşzamanlı bir karşılaştırma sınavı yapıyoruz. Sınav soruları söz konusu eğitim standardını yansıtıyor ve sonuçlar da merkezi olarak Jena Friedrich-Schiller Üniversitesinde değerlendiriliyor. Bu, İnternet üzerinden çok hızlı yapılıyor. Öğrenciler ve sınıflar hemen sonuçlara ulaşıyorlar. Gizliliği sağlamak amacıyla her okul ve sınıf sadece kendi sonuçlarını öğrenebiliyor. Karşılaştırma yapabilmek için ise, her okul ve sınıf eyalet çapındaki ortalama sonuçları ve sanal bir karşılaştırmayla sınıfının sonuçlarını görebiliyor. Eğitim müdürlükleri bir araya gelerek bu verileri değerlendiriyorlar.

Böylece güçlü ve zayıf yönler açıkça ortaya çıkıyor. Buradan çıkan sonuçları okulun gelişme sürecine entegre etmek, okul idaresinin inisiyatifinde. Eğitim müdürlükleri ve Eğitim Bakanlığı ise bu sonuçlara uygun bir değişim için gerekli kaynakları sunuyor. Belki sizin için ilginç olabilecek bir detay da, okul idaresinin ölçümlerin nesnelliği açısından gerekli olduğunu düşünmesi halinde, karşılaştırma çalışmalarındaki notların öğrenciye not olarak verilmesi zorunluluğunun olmaması.

Sonuçların kamuoyuna açıklanmamasının nedeni ise, okulların aldıkları puana göre bir sıralamaya tabi tutulmasının, motivasyonu engelleyen, haksız bir uygulama olabileceği. Sonuçta kamuoyundan gizliliğin sürüp sürmeyeceği, kamuoyuna açık olan mezuniyet sonuçlarına olumlu etkisiyle herkesi ikna etmesi mümkün olan okulların kendi elinde. Böylece 2001 yılı Eğitim Bakanları Konferansında meslektaşlarımla üzerinde hemfikir olduğumuz son konuya da girmiş oluyorum: Öğretmenlerin profesyonelliğinin artırılması.

Burada branşları konusunda bir yeterlik değil söz konusu olan, çünkü bilginin hızlı adımlarla ilerlemesine rağmen, üniversite eğitimi almış öğretmenlerin bunu kendi güçleriyle uygun bir biçimde kendi branş derslerine entegre edebileceklerini bir önkoşul olarak görebiliriz ve görmeliyiz.

Çağımızın pedagoğlarını asıl zorlayacak olan, bilgide ilerleme ve küreselleşme sonucu ortaya çıkan, genç nesil ve toplumun değerler sistemindeki ve yaşam tarzlarındaki değişimler. Bu nedenle 2001 yılındaki Eğitim Bakanları Konferansında daha çok öğretmenlerin öngörü ve yönetsel yeterlilikleri konu edildi. Bugünden baktığımızda bu yeterliliklere sosyal, medyatik ve kültürel yeterlilikleri de eklemek isterim.

Almanya’da tarihsel açıdan öğretmenlik eğitimi ve hizmet içi eğitim üç aşamalı bir sistem içinde gelişti. İlk aşama branş konusu ve pedagojik, didaktik ve yönetsel temelleri oluşturan üniversite eğitimi. Genelde bu eğitim bir üniversitede alınıyor ve bu eğitim, biraz önce değindiğim sosyal, medyatik ve kültürel yeterlilikleri kazanmaları açısından özel bir pedagoji yüksek okulundan daha uygun.

Thüringen de 1990 yılında yukarıdaki nedenlerle bu yolu seçti. Diğer eyaletler organizasyon olarak daha verimli bir öğretmenlik eğitimi adına pedagoji yüksek okullarını tercih ettiler. Bu seçim, eyaletlerin eğitim konusundaki yetkileri arasında yer alıyor.

Öğretmenlik eğitiminin ikinci aşaması “Devlet Üniversite Öğrenimi Semineri”nin devlet sınavıyla başlar. Bu sınavda, devletin eğitimle ilgili saptadığı görevleri yerine getirmekle

yükümlü olan her eyalet, sadece bilimsel özgürlüğü sağlamakla yükümlü olan üniversite eğitimini devletin öngördüğü kuramsal ve pratik bileşenler açısından tamamlar ve ikinci bir devlet sınavıyla resmi olarak belgeler.

Üçüncü aşama kesintisiz hizmet içi eğitim. Thüringen Eğitim Bakanlığı bunun için özel bir “Hizmet İçi Eğitim Enstitüsü” kurdu.

Thüringen’de – ve diğer eyaletlerde - öğretmen eğitimi ve hizmet içi eğitimde kalitenin artırılması yönünde yukarıda belirtilen anlamda süreçler geliştirildi. Buna Eğitim Bakanları Konferansında karar vermek, her zaman sorunsuz gerçekleşemeyen, karmaşık bir durum teşkil ediyor.

Almanya Eğitim Bakanları Konferansı’nda varılan mutabakatlar Avrupa Birliği’nde varılan mutabakatlarla birleşiyor. Hedef ise, öğretmen ve öğrencilerin dolaşımını mümkün kılan bütüncül bir “Avrupa Eğitim Ortamı”. Antlaşmanın yapıldığı yerden adını alan “Bologna Sözleşmesi”, her üniversite öğreniminin bakalorya ve yüksek lisans olmak üzere iki bölümden oluşmasını öngörüyor. Böylece Almanya’da geçerli olan “Devlet Üniversite Eğitimi Seminerleri” ve devlet sınavları sorgulanmaya başlandı.

Tüm Avrupa çapındaki mutabakat sürecinde farklı kültürlerin öğretmenlik eğitimleri de karşı karşıya gelmektedir bu durumda. Gelecekteki gelişmeleri izlemek ilginç olacak gerçekten. Gelecekte bilimsel ve bürokratik gerekliliklerin yanı sıra, PISA’nın ortaya koyduğu zorunlulukların bugünden yarına başarılmasını mümkün kılan, okuldaki günlük hayatın ve rekabetin anlam kazanması da çok iyi olacak.